

KLEIN ENGELAND

JONATHAN COE BIJ DE BEZIGE BIJ

Het moordend testament

De Rotters Club

De afschuwelijke eenzaamheid van Maxwell Sim

De gebroken spiegel

Expo 58

Nummer 11

Jonathan Coe

Klein Engeland

Vertaald door Otto Biersma en
Petra van der Eerden

2019

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 2018 Jonathan Coe
Copyright Nederlandse vertaling © 2019 Otto Biersma en
Petra van der Eerden
Oorspronkelijke titel *Middle England*
Oorspronkelijke uitgever Viking/Penguin Books, Londen
Omslagontwerp bij Barbara
Omslagillustratie © Science and Society Picture Library
Foto auteur © Caroline Irby
Vormgeving binnenwerk Perfect Service, Schoonhoven
Druk Bariet Ten Brink, Meppel
ISBN 978 94 031 4900 4
NUR 302

debezigebij.nl

Voor Janine, Matilda en Madeline

Inhoud

Het zorgeloze Engeland	9
Het diepe Engeland	169
Het Engeland van weleer	363
Dankwoord	491

HET ZORGELOZE ENGELAND

‘In de laatste decennia van de vorige eeuw begon het begrip “Brits” een nieuwe betekenis te krijgen. [...] Er was ruimte voor nieuwkomers van buiten de landsgrenzen en voor mensen zoals ik die zich aangetrokken voelden tot de eigzinnige en bedaarde volksaard. In dit land was sprake van een beschaafd nationalisme dat voortkabbelde als een rustige rivier, waarvan de kolkende krachten allang waren uitgewoed.’

Ian Jack, *The Guardian*, 22 oktober 2016

April 2010

De uitvaart was voorbij. De receptie liep op zijn eind. Benjamin besloot dat het tijd werd om te vertrekken.

‘Pa?’ zei hij. ‘Ik denk dat ik maar eens ga.’

‘Goed plan,’ zei Colin. ‘Ik ga met je mee.’

Ze liepen naar de uitgang en slaagden erin om weg te glippen zonder verder afscheid te nemen. De dorpsstraat lag er verlaten bij in de namiddagzon.

‘Eigenlijk zouden we niet zomaar weg moeten gaan,’ zei Benjamin met een laatste aarzelende blik op de pub.

‘Waarom niet? Ik heb iedereen gesproken die ik wilde spreken. Kom, help me naar de auto.’

Benjamin gaf zijn vader een arm, waar die zich zwakjes aan vasthield. Zo liep hij minder wankel. Tergend traag schuifelden ze in de richting van het parkeerterrein.

‘Ik wil niet naar huis,’ zei Colin. ‘Ik moet er niet aan denken, zonder haar. Neem me mee naar jouw huis.’

‘Prima,’ zei Benjamin, hoewel zijn hart hem in de schoenen zonk. Het beeld dat hij zich had voorgehouden – eenzame overpeinzingen met een koud glas cider aan de oude gietijzeren tafel, op de achtergrond het gekabbel van de rivier die zijn tijdloze koers volgde – verdween en loste op in de middaglucht. Het maakte ook niet zoveel uit. Zijn prioriteit lag vandaag bij zijn vader.

‘Wil je blijven slapen?’

‘Ja,’ zei Colin, maar zonder te bedanken voor het aanbod. Er kon tegenwoordig nog maar zelden een bedankje af.

*

Het was druk op de weg, en de rit naar Benjamins huis duurde bijna anderhalf uur. Ze reden door het hart van Midden-Engeland, waarbij ze min of meer de loop van de rivier de Severn volgden, door de plaatsjes Bridgnorth, Alveley, Quatt, Much Wenlock en Cressick. Een kalme, weinig memorabele reis met als enige uitschieters tankstations, pubs en tuinentra, en hier en daar de bruine borden van de National Trust die de verveelde reiziger verwezen naar verder afgelegen attracties zoals natuurparken, landgoederen en arboretums. De bebouwde kom van elk plaatsje werd niet alleen aangegeven door een plaatsnaambord, maar ook met een snelheidspaal die aangaf hoe snel Benjamin reed en de waarschuwing dat hij gas moest terugnemen.

‘Doodziek word je van die snelheidscontroles,’ zei Colin. ‘Ze proberen je alleen maar geld uit je zak te kloppen.’

‘Misschien helpt het om ongelukken te voorkomen,’ zei Benjamin.

Zijn vader gromde sceptisch.

Benjamin zette de radio aan, die zoals gebruikelijk op Radio 3 stond. Hij had geluk: het langzame deel van het pianotrio van Fauré. De melancholieke, pretentieloze melodie vormde vandaag niet alleen een toepasselijke begeleiding voor de herinneringen aan zijn moeder die voortdurend door zijn hoofd gingen (en vermoedelijk ook door dat van Colin), maar ook een muzikale weerspiegeling van de flauwe bochten in de weg en zelfs het gedempte groen van het landschap waar die doorheen voerde. Het feit dat de muziek onmiskenbaar van Franse herkomst was, maakte geen verschil: er was overeenkomst, een gedeelde geest. Benjamin voelde zich helemaal thuis bij deze muziek.

‘Zet die herrie alsjeblieft uit,’ zei Colin. ‘Kunnen we niet naar het nieuws luisteren?’

Benjamin liet de laatste dertig of veertig seconden van het stuk uitspelen en schakelde toen over naar Radio 4. Het actuele nieuwsuurtje was aan de gang en ze werden meteen overstelpt met de zoveelste woordenstrijd tussen de presentator en een politicus. Over een week waren er verkiezingen. Colin zou op de Conservatieven stemmen, zoals hij al bij alle verkiezingen sinds 1950 had gedaan, en Benjamin wist zoals gebruikelijk niet op wie hij moest stemmen, hij wist alleen dat hij deze keer niet zou stemmen. Geen enkel argument dat ze de komende week op de radio zouden horen, zou daarin verschil maken. Het grote nieuws van vandaag leek eruit te bestaan dat de premier, Gordon Brown, die er alles aan deed om herkozen te worden, er door een toevallig aanwezige microfoon op was betrapt dat hij een potentiële kiezer omschreven had als een ‘bekrompen mens’, en daar waren de media meteen bovenop gedoken.

‘De premier heeft zijn ware gezicht laten zien,’ zei een Conservatief parlamentslid triomfantelijk. ‘Iedereen die met terecht zorgen komt, noemt hij bekrompen. En daarom zullen we in dit land nooit een constructief debat kunnen voeren over het immigratieprobleem.’

‘Maar het valt toch niet te ontkennen dat David Cameron, uw eigen partijleider, dezelfde bezwaren heeft tegen...’

Benjamin zette gedecideerd de radio uit. Ze reden een tijdje in stilte verder.

‘Ze moest niets hebben van politici,’ zei Colin, waarmee hij een diepe onderstroom van overpeinzingen ophaalde zonder te hoeven uitleggen wie hij met ‘ze’ bedoelde. Zijn stem was laag en omfloerst door verdriet en onderdrukte emoties. ‘Ze vond ze allemaal even achterbaks. Allemaal sjoemelaars, stuk voor stuk. Sjoemelen met onkostenvergoedingen, niet opgegeven neveninkomsten, een hele reeks bijbaantjes...’

Benjamin knikte, terwijl hij tegelijk bedacht dat het vooral

Colin zelf en niet zijn overleden vrouw was die werd geobse-
deerd door de dubbele moraal van politici. Het was een van de
weinige onderwerpen waarbij hij zijn gebruikelijke gesloten-
heid liet varen en zijn gedachten de vrije loop liet, en misschien
was het beter om hem nu te laten begaan, zodat hij van andere,
pijnlijke gedachten werd afgehouden. Maar Benjamin verzette
zich tegen het idee. Ze hadden vandaag afscheid genomen van
zijn moeder en hij wilde die serene gebeurtenis niet laten bezoe-
delen door een van zijn vaders tirades.

‘Wat ik vooral aan mama bewonderde,’ zei hij als afleidings-
manoeuvre, ‘was dat ze nooit verbitterd was over zulke dingen.
Als ze het al ergens niet mee eens was, werd ze niet boos, hoog-
uit... verdrietig.’

‘Ja, ze was een lief mens,’ stemde Colin in. ‘Een betere kon je
niet treffen.’ Meer zei hij niet, maar na een paar seconden haalde
hij een groezelige zakdoek uit zijn broekzak en veegde zijn ogen
af, langzaam en voorzichtig.

‘Het zal wennen zijn,’ zei Benjamin, ‘zo in je eentje. Maar ik
weet dat je je erdoorheen slaat. Daar twijfel ik geen moment
aan.’

Colin staarde met een lege blik voor zich uit. ‘Vijfenvijftig jaar
samen...’

‘Ik weet het, pa. Het zal niet meevallen. Maar Lois is regelma-
tig in de buurt. En ik ben ook niet ver weg. Niet echt.’

Ze reden verder.

*

Benjamin woonde in een verbouwde watermolen op de oever
van de Severn, aan de rand van een dorpje net ten noordoosten
van Shrewsbury. Het huis was bereikbaar via een smal landweg-
getje, overschaduwde door bomen en met aan beide zijden dich-
te heggen. Hij was in het begin van het jaar verhuisd naar deze
onmogelijk besloten en afgelegen plek, de aanschaf had hij be-

kostigd met de verkoop van zijn driekamerappartement in Bel-size Park, waarbij er nog genoeg geld was overgebleven om, met zijn bescheiden levensstijl, een paar jaar op te kunnen teren. Het huis was veel te groot voor een man alleen, maar op het moment van de aankoop was hij niet alleen geweest. Het beschikte over vier slaapkamers, twee zitkamers, een eetkamer, een grote woonkeuken met een AGA-fornuis en een werkkamer die via de openslaande deuren een riant uitzicht bood over de rivier. Tot nu toe was Benjamin er heel erg gelukkig geweest en had hij de bedenkingen kunnen wegwuiven van familie en vrienden dat hij een enorme vergissing had begaan.

Het huis was een doolhof van donkere hoekjes en steile, smalle trappen. Het was volstrekt ongeschikt voor een vader van tweeëntachtig. Desondanks slaagde Benjamin erin om hem uit de auto te helpen, via de trap naar de woonkamer te loodsen en vervolgens via weer een andere trap – korter, maar met een geniepig bocht naar rechts – de keuken te bereiken, door de achterdeur en vervolgens de metalen trap af naar het terras. Hij pakte een zitkussen, schonk een glas bier voor zijn vader in en wilde net naast hem gaan zitten voor wat gezamenlijke overpeinzingen aan de waterkant toen hij een auto hoorde stoppen bij de voordeur.

‘Wie is dat nou weer?’

Colin, die niets had gehoord, keek hem alleen maar niet-begrijpend aan.

Benjamin sprong overeind en haastte zich naar de zitkamer. Hij deed het raam open en keek naar de oprit, waar hij Lois en haar dochter Sophie bij de voordeur zag, op het punt om aan te kloppen.

‘Wat doen jullie hier?’ vroeg hij.

‘Ik probeer je al een uur te bellen,’ zei zijn zus. ‘Waarom had je je telefoon uit?’

‘Omdat ik niet wilde dat hij halverwege de uitvaart opeens af zou gaan,’ zei Benjamin.

‘We waren doodongerust.’

‘Dat was dus nergens voor nodig. Er is niks aan de hand.’

‘Waarom ben je er zo tussenuit geglipt?’

‘Ik wilde gewoon weg.’

‘Waar is papa?’

‘Hier bij mij.’

‘Je had wel even iets kunnen zeggen.’

‘Ik heb er gewoon niet bij stilgestaan.’

‘Heb je nog afscheid van iemand genomen?’

‘Nee.’

‘Zelfs niet van Doug?’

‘Nee.’

‘Hij was dat hele eind uit Londen gekomen.’

‘Ik stuur hem wel een berichtje.’

Lois zuchtte. Zo af en toe kon ze haar broer wel schieten.

‘Laat je ons nog binnen en bied je ons op z’n minst een kopje thee aan?’

‘Oké.’

Hij ging ze voor door het huis en ze namen plaats bij Colin op het terras terwijl Benjamin in de keuken theezette en een glas witte wijn voor Sophie inschonk. Hij droeg de glazen op een dienblad mee, voorzichtig tree voor tree de trap af, met zijn ogen knipperend vanwege de laagstaande zon.

‘Het is hier schitterend, Ben,’ zei Lois.

‘Een ideale plek voor je om te schrijven,’ zei Sophie. ‘Ik zou hier uren kunnen werken, met het geluid van de rivier op de achtergrond.’

‘Dat heb ik al vaker gezegd,’ zei Benjamin, ‘je kunt hier komen wanneer je maar wil. Dan heb je je proefschrift in een mum van tijd af.’

Sophie glimlachte. ‘Ik heb het al af. Vorige week al.’

‘Wauw. Gefeliciteerd.’

‘Ze heeft nooit begrepen wat je met deze plek hebt,’ zei Colin. ‘Ik ook niet. Zo’n afgelegen uithoek.’

Benjamin liet de opmerking van zich afglijden, als hij al een weerwoord had kunnen bedenken.

‘Tja,’ zei hij, en hij ging eindelijk zitten, met een vermoeide, tevreden zucht. Hij wilde net de eerste slok van zijn kop thee nemen toen hij nog een auto op de oprit hoorde.

‘Godsamme, wat nu weer?’

Hij keek voor de tweede keer omlaag vanuit het raam van de zitkamer, en dit keer bleek het Doug te zijn. Zijn achterwerk stak uit het achterste autoportier, waar hij een laptop van de achterbank pakte. Toen hij overeind kwam, zag Benjamin vanuit de hoogte iets wat hem nooit eerder was opgevallen: de kale plek op Dougs kruin. Hij begon overduidelijk kaal te worden. Benjamin voelde even iets van een gemene, stiekeme triomf.

Op dat moment zag Doug hem staan en riep: ‘Waarom heb je je telefoon niet aanstaan?’

Zonder antwoord te geven liep Benjamin naar beneden om de voordeur open te doen.

‘Hallo,’ zei hij. ‘Lois en Sophie zijn er ook net.’

‘Waarom ben je weggegaan zonder afscheid te nemen?’

‘Zie het maar als het begin van *De Hobbit*. “Een Onverwachte Bijeenkomst”’

Doug duwde hem zachtjes opzij. ‘Oké, Bilbo, mag ik binnenkomen?’

Hij vloog de trap op, Benjamin verbaasd achterlatend, en zette meteen koers naar de keuken. Doug was pas één keer eerder in het huis geweest, maar hij leek blindelings de weg te weten. Toen Benjamin bovenkwam, had hij zijn laptop al uitgepakt, zich geïnstalleerd aan de keukentafel en zat hij te tikken.

‘Wat is je wifi-wachtwoord?’

‘Geen idee, dan moet ik op de router kijken.’

‘Doe dan snel even, oké?’ Terwijl Benjamin naar de zitkamer liep om zijn opdracht uit te voeren, riep Doug hem achterna: ‘Mooie toespraak, trouwens.’

‘Dank je.’

‘Nou ja, toespraak, grafrede, hoe je het ook noemt. Een hoop mensen hadden tranen in hun ogen.’

‘Dat was de bedoeling ook.’

‘Zelfs Paul leek geroerd.’

Benjamin, die bezig was het wachtwoord neer te krabbelen, verstarde even bij het noemen van de naam van zijn broer. Daarna liep hij langzaam terug naar de keuken en legde hij het briefje naast Dougs computer.

‘Knap brutaal van hem om vandaag te komen.’

‘De uitvaart van zijn moeder, Ben. Hij had alle recht om erbij te zijn.’

Benjamin zei niets, pakte een theedoek en begon een paar mokken af te drogen.

‘Heb je hem nog gesproken?’ vroeg Doug.

‘Ik praat al zes jaar niet meer met hem. Waarom zou ik dat nu wel doen?’

‘Hij is in elk geval alweer weg. Terug naar Tokio. Zijn vlucht vertrok vanaf Heathrow om...’

Benjamin draaide zich met een ruk om. Zijn gezicht was rood aangelopen. ‘Dat kan me geen reet schelen, Doug. Ik wil geen woord meer over hem horen, oké?’

‘Best. Geen probleem.’ Doug ging verder met typen.

‘In elk geval bedankt dat je er was,’ zei Benjamin in een poging tot verzoening. ‘Dat stel ik heel erg op prijs. Pa was heel geroerd.’

‘Jullie hebben er wel een rottag voor uitgekozen,’ mopperde Doug, zonder van het scherm op te kijken. ‘Ik volg Gordon al vier weken op zijn verkiezingscampagne. Wat is er al die tijd gebeurd? Geen flikker. En vandaag breekt de hel los en ben ik er niet bij. In plaats daarvan zit ik in een of ander crematorium in Redditch...’ Zijn vingers ramden op de toetsen, hij leek zich niet bewust van de lomphheid van zijn woorden. ‘En nu moet ik vanavond om zeven uur een stuk van duizend woorden inleveren, en het enige wat ik weet is wat ik op de autoradio heb gehoord.’